

Impressum

Izdavač:

Udruženje žena Romkinja „Bolja budućnost“ grada Tuzla

Za izdavača:

Indira Bajramović

Autorica:

Larisa Kovačević

Štampa:

„OFF-SET“ štamparija Tuzla

Tiraž: 6

Udruženje žena Romkinja „Bolja budućnost“ grada Tuzla, 2023. godina
Sva prava zadržana

Kontakt:

Hadži Hasan age Pašića bb, 75000 Tuzla, BiH
Telefon/fax: +387 35 298 001
E-mail: info@bolja-buducnost.org
Facebook: [boljabuducnost.1](https://www.facebook.com/boljabuducnost.1)
Instagram: [bolja_buducnost](https://www.instagram.com/bolja_buducnost)
Twitter: [Boljabuducnost1](https://twitter.com/Boljabuducnost1)

Ovo istraživanje objavljeno je u okviru projekta "Promocija i očuvanje kulture, tradicije i običaja Roma/kinja u BiH" od strane Udruženja žena Romkinja "Bolja budućnost" grada Tuzla. Projekat je finansiran od strane Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine.

BOSNA I HERCEGOVINA
Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice

Stavovi iskazani u ovoj publikaciji isključivo odražavaju mišljenje izdavača i ni u kom slučaju ne predstavljaju stavove donatora koji su podržali kreiranje ove publikacije.

Sadržaj

1. Uvod.....	3
2. Metodologija.....	3
3. Predstavljanje rezultata istraživanja.....	4
3.1. Opći socio-demografski podaci ispitanika.....	4
3.2. Poznavanje značajnih datuma za Rome i Romkinje.....	7
3.3. Praksa obilježavanje značajnih datuma za Rome i Romkinje.....	9
3.4. Učešće institucija i neromskog stanovništva u obilježavanju značajnih datuma za Rome i Romkinje.....	10
3.5. Ravnopravnost spolova u obilježavanju značajnih datuma za Rome i Romkinje.....	10
3.6. Obilježavanje bitnih datuma kao sredstvo za skretanje pažnje na neravnopravan položaj Roma i Romkinja.....	11
3.7. Poznavanje i proslava praznika unutar romske zajednice.....	12
3.8. Poznavanje, prenošenje i institucionalna podrška romskim običajima i tradiciji.....	14
3.9. Poznavanje romske tradicije među mladima: Mišljenja i razlozi.....	16
3.10. Lična iskustva i običaji tokom romskih praznika.....	16
4. Zaključak.....	18
5. Preporuke.....	20
6. Prilog- Upitnik korišten u istraživanju.....	21

1. Uvod

Romska zajednica na prostorima Bosne i Hercegovine (BiH) ima dugu i bogatu historiju koja se proteže preko 650 godina. Pored toga, postoje značajne nedoumice ali i neznanje o romskoj historiji, tradiciji, kulturi i običajima. U našem društvu se često ističe da čak i sami članovi romske zajednice imaju vrlo ograničeno poznavanje istih i rijetko njeguju svoju baštinu. Razlozi za ovu pojavu su mnogobrojni, uključujući proces asimilacije, borbu za egzistenciju te druge faktore.

Udruženje žena Romkinja "Bolja budućnost" grada Tuzle, u partnerstvu sa članicama neformalne ženske romske mreže "Uspjeh" angažovano je u pronalaženju resursa i provođenju aktivnosti usmjerenih na obilježavanje i proslavu značajnih datuma i praznika za romsku zajednicu. Sve ovo čini se u cilju očuvanja bogate historije, kulture, tradicije i običaja Roma i Romkinja.

Uz podršku Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine kroz implementaciju projekta "Promocija i očuvanje kulture, tradicije i običaja Roma i Romkinja u Bosni i Hercegovini", težili smo dobiti perspektivu samih članova romske zajednice o njihovom poznavanju i stavovima kada je u pitanju njegovanje romske baštine. U sklopu ovog dokumenta donosimo rezultate ankete provedene među članovima romske zajednice sa ciljem boljeg razumijevanja njihovih stavova, nivoa poznavanja i praksi vezanih uz očuvanje romske baštine.

2. Metodologija

Anketiranje je provedeno u osam (8) gradova Bosne i Hercegovine: Tuzla, Kakanj, Visoko, Travnik, Prnjavor, Vukosavlje, Modriča i Doboj. Odabrani gradovi predstavljaju različite regije i lokalne kontekste kako bi se osigurala različitost u uzorku. Ukupno 498 romskih žena i muškaraca u dobi od 16 do 70 godina je učestvovalo u istraživanju.

Upitnik putem kojeg su prikupljeni odgovori sastojao se od 13 pitanja, a koji se nalazi u prilogu ovog dokumenta. Pored standardnih pitanja o romskim praznicima, značajnim datumima i običajima njihovog obilježavanja, upitnik je uključivao i prostor za neformalne odgovore ispitanika, kao što su komentari i dodatna obrazloženja. Ova otvorena forma odgovaranja omogućila je dublje razumijevanje stavova, nivoa poznavanja i iskustava ispitanika kada su u pitanju značajni datumi i praznici Roma i Romkinja kao i običaji njihovog obilježavanja.

Cilj upitnika bio je istražiti koliko Romi i Romkinje u romskim zajednicama poznaju i na koji način obilježavaju značajne datume i slave praznike sa svojim porodicama, prijateljima ali i koliko institucije podržavaju obilježavanje ovih praznika.

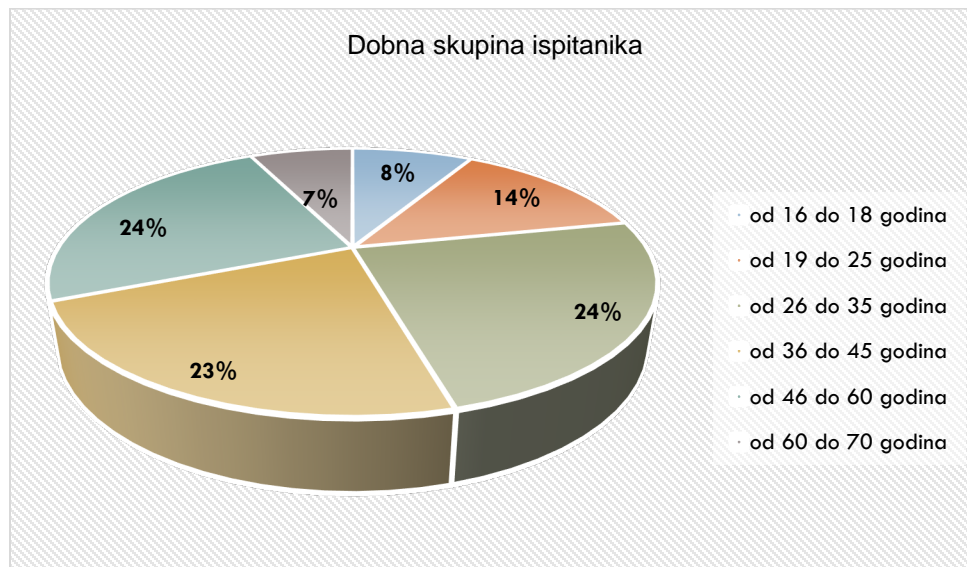
3. Predstavljanje rezultata istraživanja

U nastavku detaljno ćemo analizirati rezultate istraživanja provedenog među članovima romske zajednice u osam gradova Bosne i Hercegovine, a koje je provedeno sa ciljem razumijevanja njihovih stavova, znanja i praksi vezanih uz romsku historiju, kulturu, tradiciju i običaje sa posebnim akcentom na praznike i značajne datume.

3.1. Opći socio-demografski podaci ispitanika

Istraživanje je obuhvatilo ukupno 498 ispitanika, od kojih je 216 muškaraca i 282 žene u dobi od 16 do 70 godina. Raznolikost dobni skupina omogućava dublje razumijevanje specifičnih potreba, interesa i izazova s kojima se suočavaju različite generacije Roma i Romkinja, te pruža sveobuhvatniju sliku o životima i iskustvima romske zajednice kada je u pitanju poznavanje romskih praznika i značajnih datuma te tradicije i običaja njihovog obilježavanja.

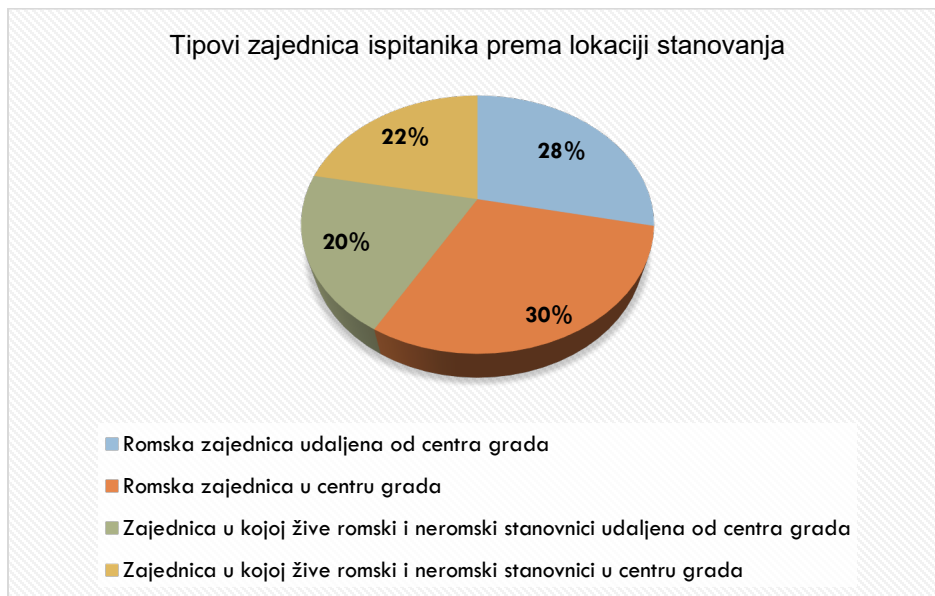
Grafikon broj 1. prikazuje detaljnu dobnu strukturu ispitanika prikazanu u procentima, a koja je bila podjeljena na 6 grupa raspona godina.

Grafikon broj 1. Dobna skupina ispitanika

Naredni opći podaci pružaju uvid u distribuciju mjesta provođenja ankete unutar Bosne i Hercegovine. Ukupno je 392 ispitanika anketirano na području Federacije BiH, obuhvativši gradove Tuzlu, Kakanj, Visoko i Travnik. S druge strane, 106 ispitanika anketirano je u Republici Srpskoj, u gradovima Prnjavor, Vukosavlje, Modriča i Doboju. Ova distribucija omogućila je uzorkovanje iz različitih regija i lokalnih konteksta unutar Bosne i Hercegovine.

U istraživanju su obuhvaćena i urbana i ruralna područja, pri čemu 258 ispitanika živi u urbanim područjima, dok 240 ispitanika živi na ruralnim područjima. Grafikon broj 2. prikazuje tip zajednice u kojoj ispitanici žive, a obuhvata četiri osnovne kategorije.

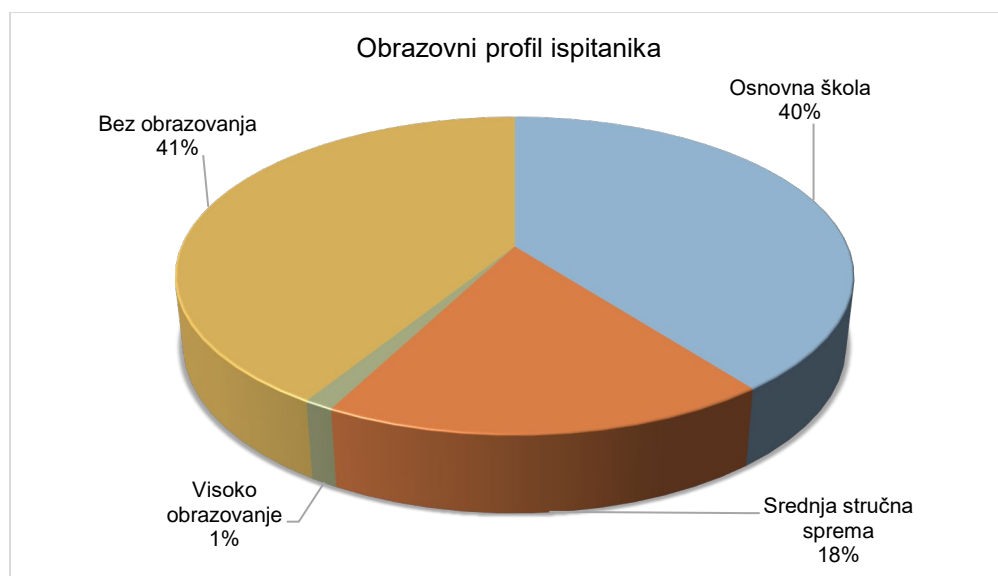

Grafikon broj 2. Tipovi zajednica ispitanika prema lokaciji stanovanja

Rezultati prikazani u grafikonu broj 2. ukazuju da:

- 28% ispitanika živi u romskoj zajednici udaljenoj od centra grada. To su obično ruralna područja ili manja naselja izvan urbanih središta gdje romska zajednica čini većinsko stanovništvo.
- 30% ispitanika živi u romskoj zajednici u centru grada. To su urbana područja gdje romska zajednica čini većinu stanovništva i nalazi se u samom centru grada.
- 20% ispitanika živi u zajednici koja je udaljena od centra grada, a u kojoj žive i romski i neromski stanovnici. Ova područja obuhvaćaju ruralne ili periferne dijelove grada gdje postoji mješovito stanovništvo različitih etničkih skupina.
- 22% ispitanika živi u zajednicama u gradu u kojem žive i romski i neromski stanovnici. To su urbana područja u kojima romska zajednica živi s neromskim stanovništvom.

Podaci o obrazovnom nivou ispitanika prikupljeni su kako bi se istražila raznolikost obrazovnih postignuća unutar romske zajednice. U kontekstu ovog istraživanja, analiza nivoa obrazovanja ispitanika u odnosu na njihovo poznavanje romskih praznika i značajnih datuma pruža uvide u korelaciju između obrazovnog statusa i kulturnog identiteta unutar romske zajednice. Razumijevanje kako obrazovanje utiče na poznavanje i obilježavanje romskih praznika može pomoći u identifikaciji faktora koji doprinose očuvanju romske kulture i tradicije, kao i mogućih prepreka s kojima se suočavaju manje obrazovani pripadnici zajednice u tom kontekstu. U grafikonu broj 3. prikazan je obrazovni profil ispitanika.

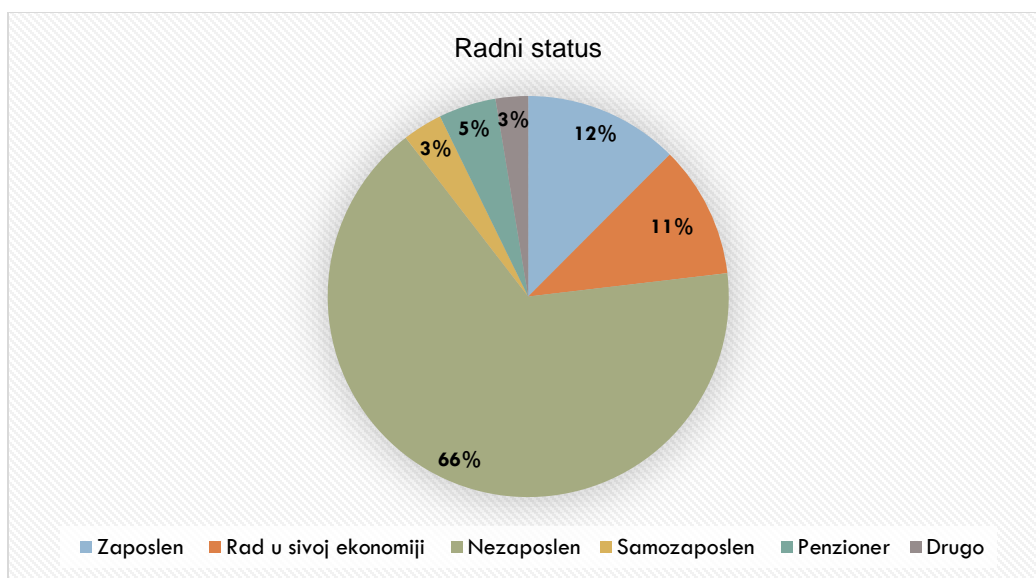

Grafikon broj 3. Obrazovni profil ispitanika

Podaci prikazani u grafikonu broj 3. sugeriraju da ako 41% ispitanik nema formalno obrazovanje, a 40% ima samo osnovnu školu, to znači da 81% anketiranih ima ili vrlo oskudno ili niže obrazovanje što pokazuje da većina ispitanika u uzorku ima ograničene obrazovne mogućnosti ili postignuća. Takvi podaci ukazuju na izazove s kojima se romska zajednica suočava u pristupu obrazovanju, te potrebu za intervencijama i politikama koje bi mogle poboljšati obrazovne prilike i podići obrazovne standarde unutar romske zajednice. Nadalje podaci pokazuju da 18% ispitanika ima srednju stručnu spremu dok 1% visoku stručnu spremu. Ispitanicima je ponuđeno da u okviru pitanja o nivou obrazovanja odaberu i odgovore vezane uz diplome master i doktorskih studija. Međutim, u ovom uzorku nije bilo ispitanika sa diplomama master i doktorskih studija, što ukazuje da visokoobrazovane osobe s ovim kvalifikacijama nisu zastupljene u uzorku.

Prilikom analize odgovora uočeno je da viši nivoi obrazovanja su povezani s većom svjesnošću o vlastitom identitetu i kulturnoj baštini posebno kada su u pitanju značajni historijski datumi za romsku zajednicu. Međutim, tradicija unutar romskih zajednica često se prenosi usmenim putem, što rezultira da čak i ispitanici s nižim obrazovnim nivoima imaju značajno znanje o romskim praznicima i običajima zbog neposrednog iskustva. Ovo naglašava važnost različitih načina na koje se kultura i tradicija prenose unutar romske zajednice te ukazuje na potrebu za uvažavanjem i cijenjenjem usmene tradicije i znanja koje se prenose s generacije na generaciju.

U kontekstu ovog istraživanja prikupljeni su podaci o izvorima prihoda ispitanika iz razloga što zaposlenost može biti od velikog značaja za razumijevanje finansijskih mogućnosti za obilježavanje značajnih datuma i romskih praznika. U grafikonu broj 4. prikazani su podaci o radnom statusu ispitanika.

Grafikon broj 4. Radni status

Više od polovine ispitanika je nezaposleno (66%), što ukazuje na visoku stopu nezaposlenosti unutar uzorka. Ukupno 15% ispitanika je zaposleno (12% kod poslodavca, 3% samozaposleno), 5 % ima penziju. Grupa ispitanika (3%) označila je "nešto drugo", što obuhvaća primanje socijalnih davanja ili se radi o ispitanicima koji imaju status učenika/studenta.

Zaposleni ispitanici imaju veće finansijske resurse koji im omogućuju sudjelovanje u prazničnim aktivnostima kao što su kupovina poklona, hrane ili organizovanje porodičnih okupljanja. S druge strane, nezaposleni ispitanici su ograničeni u svojim mogućnostima da to učine zbog finansijskih ograničenja što je vidljivo u nastavku ovog dokumenta koji obrađuje podatke o razlozima zbog kojih se ne slave romski praznici.

3.2. Poznavanje značajnih datuma za Rome i Romkinje

Tokom vremena, romska zajednica je razvila svoj jedinstveni identitet unutar bosanskohercegovačkog kulturnog mozaika, očuvavajući istovremeno svoju posebnost i prilagođavajući se različitim okruženjima. Položaj Roma i Romkinja u Bosni i Hercegovini je kompleksan, obilježen izazovima kao što su diskriminacija, nejednak pristup obrazovanju, zdravstvenoj zaštiti i zapošljavanju te generlano socijalnoj marginalizaciji. Iako su napravljeni određeni koraci koji su doveli do poboljšanja njihovog položaja kroz razne programe i inicijative, romska zajednica i dalje se suočava s brojnim preprekama na putu ka punom uživanju svojih prava i ravnopravnom učešću u društvu.

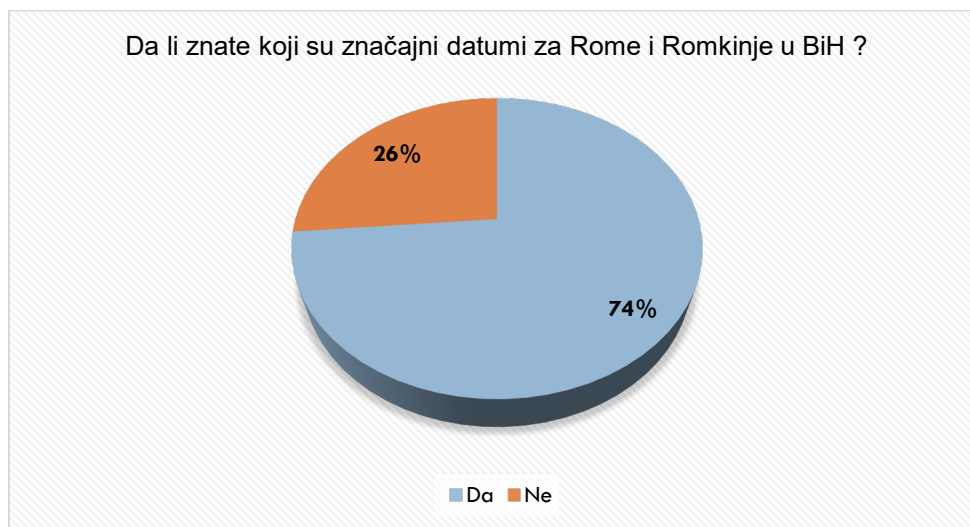
Kroz vrijeme desili su se ključni trenutci za Rome i Romkinje koji su oblikovali njihov identitet i kulturu ali i koji su doprinjeli priznanju romske zajednice ne samo u Bosni i Hercegovini već i u svijetu. Radi se o sljedećim ključnim trenutcima u kontekstu značajnih datuma za romsku zajednicu:

- a) 8.april (Svjetski dan Roma i Romkinja) je historijski datum za romsku zajednicu. Svjetski dan Roma i Romkinja obilježava se u čast prvog Svjetskog kongresa Roma, održanog od 8. do 12. aprila 1971. godine u Londonu. Na ovom kongresu usvojene su odluke o romskoj zastavi i himni, te naziv Rom umjesto Ciganin za naciju i individuu.
- b) Porajmos (rom. 'uništenje') termin je kojim Romi označavaju genocid koji su nad njima provodili nacisti i njihovi kolaboracionisti tokom Drugog svjetskog rata. Procjene broja

pobijenih Roma u izrazito masovnom stradanju kreću se između 500 000 i 1 500 000 poginulih. Koristi se također i termin Samudaripen, koji znači „masovno ubijanje“. 2. august kada je izvršeno masovno ubijanje Roma i Romkinja kao posljedna etapa genocida 1944. godine u Koncentracijskome logoru Auschwitz je proglašen Međunarodnim danom sjećanja na romske žrtve holokausta.

c) Svjetski dan romskog jezika, koji se obilježava 5. novembra svake godine, posvećen je promociji, očuvanju i poštovanju romskog jezika kao ključnog elementa romske kulture i identiteta. Ovaj dan pruža priliku za podizanje svijesti o bogatstvu romskog jezika, njegovoj važnosti za zajednicu te izazovima s kojima se suočava u današnjem svijetu.

Kroz ovo istraživanje, cilj nam je bio istražiti svijest i poznavanje značajnih datuma za Rome i Romkinje u Bosni i Hercegovini. Pitanjem "Da li znate koji su značajni datumi za Rome i Romkinje u BiH?" željeli smo prikupiti podatke koji će nam pomoći u razumijevanju koliko su ti datumi poznati i važni za romsku zajednicu u zemlji. Odgovori na ovo pitanje su prikazani u grafikonu broj 5.

Grafikon broj 5. Da li znate koji su značajni datumi za Rome i Romkinje u BiH?

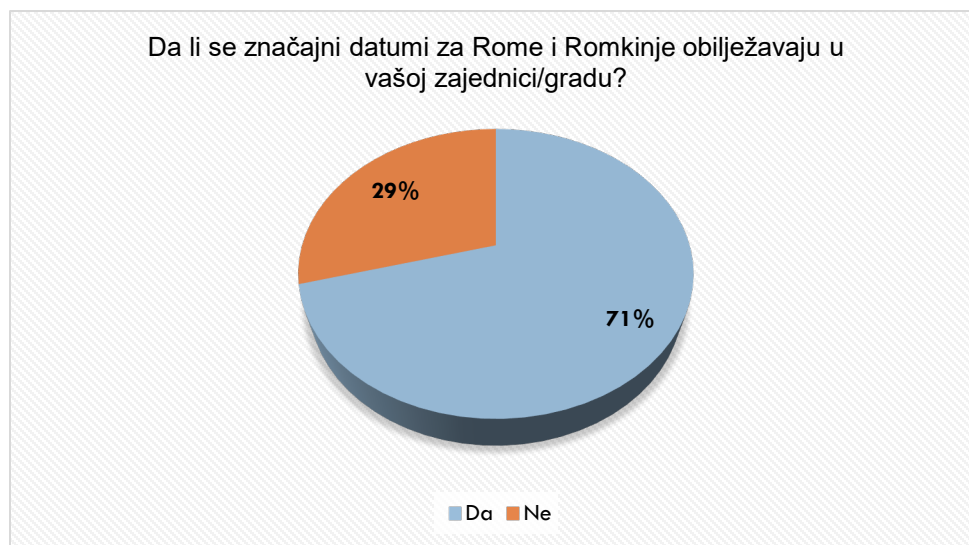
Od 74% ispitanika koji su potvrdili da poznaju značajne datume za Rome i Romkinje u Bosni i Hercegovini, većina je navela nekoliko praznika i datuma koji su bitni za romsku zajednicu. Najčešće spominjani datumi među kojima je bio Svjetski dan Roma i Romkinja, potom praznici Đurđevdan, Vasilica i Aliđun. Međutim, bilo je i onih koji su kao značajne datume za Rome naveli bajram i praznik rada (1. maj). Zapaženo je da unutar romske zajednice postoji sklonost ka nepraviljenju jasne razlike između praznika koji se slave i značajnih datuma koji se obilježavaju. Na primjer, Đurđevdan, Vasilica i Aliđun su tradicionalni romski praznici koji se slave s posebnim ceremonijama, dok datum poput Svjetskog dana Roma i Romkinja, koji označava ključne trenutke u historiji Roma i Romkinja se obilježavaju.

Primjećeno je da samo manji broj ispitanika, odnosno 33, prepoznaje značajne datume kao što su Svjetski dan romskog jezika, dok je 36 ispitanika prepoznalo Međunarodni dan sjećanja na romske žrtve holokausta. Ovi podaci ukazuju na to da postoji potreba za daljnjim podizanjem svijesti unutar romske zajednice o važnosti ovih datuma i njihovom značaju u očuvanju romskog identiteta i kulture. Svakako ovo može biti osnova za daljnje edukativne inicijative i programe usmjerene na jačanje svijesti o ovim važnim datumima.

3.3. Praksa obilježavanje značajnih datuma za Rome i Romkinje

Obilježavanje značajnih datuma za Rome i Romkinje, poput Svjetskog dana Roma i Romkinja, Svjetskog dana romskog jezika te Međunarodnog dana sjećanja na romske žrtve holokausta, ima višestruki značaj. Prvenstveno ovi datumi su prilika za podizanje svijesti o bogatoj kulturi, jeziku i identitetu Roma i Romkinja. Također, obilježavanje ovih datuma omogućava Romima i Romkinjama da se osjećaju vidljivima i priznatima u društvu, jačajući njihov osjećaj pripadnosti i identiteta.

Pitanje o tome da li se značajni datumi za Rome i Romkinje obilježavaju u gradovima iz kojih dolaze ispitanici predstavlja važan aspekt istraživanja te su odgovori na ovo pitanje predstavljeni u grafikonu broj 6. Analizom odgovora na ovo pitanje, dobijamo uvid u to koliko se održavaju događaji obilježavanja ovih datuma na lokalnom nivou, što može poslužiti kao polazna tačka za kreiranje budućih aktivnosti u promociji kulturnog identiteta Roma i Romkinja.

Grafikon broj 6. Da li se značajni datumi za Rome i Romkinje obilježavaju u vašoj zajednici/gradu?

U grafikonu broj 6, 71% ispitanika je odgovorilo potvrdno na pitanje o obilježavanju značajnih datuma za Rome i Romkinje u gradovima iz kojih dolaze, dok je 29% ispitanika odgovorilo negativno. Ovi rezultati pružaju uvid u to da postoji značajni nivo obilježavanja romskih praznika i datuma u lokalnim zajednicama. Važno je istaknuti da od tih 29% ispitanika koji su odgovorili negativno na pitanje o obilježavanju značajnih datuma za Rome i Romkinje u njihovim gradovima ili lokacijama, dolazi iz gradova Travnik, Modriča i Vukosavlje.

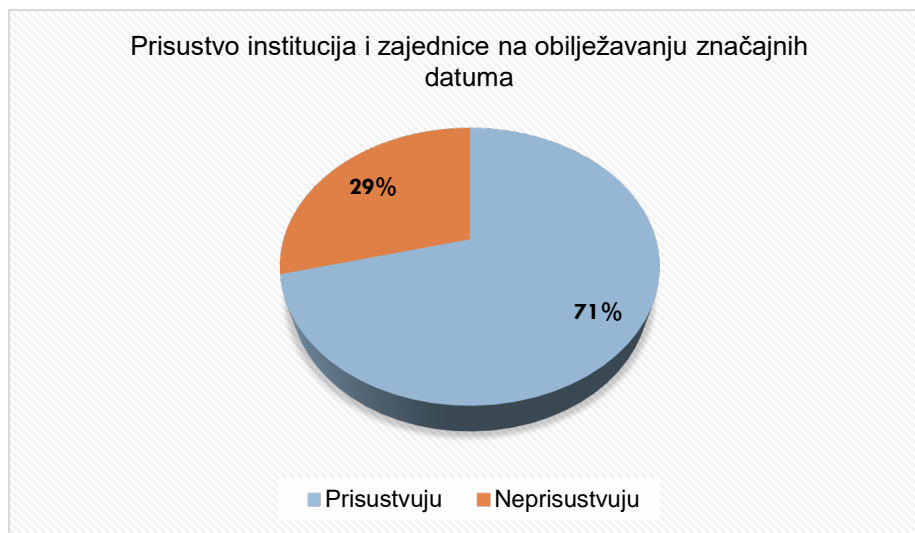
Ovaj podatak naglašava specifičnosti i varijacije unutar romske zajednice u različitim lokalnim kontekstima te sugerise potrebu za daljnjim istraživanjem kako bi se razumjeli razlozi za nedostatak obilježavanja u tim konkretnim područjima u kojima živi značajan broj pripadnika romske populacije.

Dodatno pitanje o organizaciji obilježavanja značajnih datuma za Rome i Romkinje u lokalnim zajednicama otkrilo je da se ovakva događanja najčešće organizuju od strane nevladinih organizacija, samih Roma i Romkinja u svojim zajednicama te lokalnih institucija. Ispitanici koji su odgovorili potvrdno naveli su da su ta obilježavanja do sada organizovali Udruženje žena Romkinja "Bolja budućnost" grada Tuzla i Udruženje Roma "Bolje sutra" Visoko. U Doboju

je istaknuto da organizaciju i provođenje obilježavanja ovih datuma preuzima institucija na lokalnom nivou.

3.4. Učešće institucija i neromskog stanovništva u obilježavanju značajnih datuma za Rome i Romkinje

Ovim istraživanjem nastojalo se razumjeti i dinamika angažmana institucija i neromskih zajednica u procesu obilježavanja i očuvanja kulturne baštine Roma i Romkinja u obilježavanju značajnih datuma za Rome i Romkinje.

Grafikon broj 7. Prisustvo institucija i zajednice na obilježavanju značajnih datuma

U grafikonu broj 7. prikazani su podaci o prisustvu predstavnika institucija i neromske zajednice na obilježavanju značajnih datuma za Rome i Romkinje. Rezultati pokazuju da je 71% ispitanika izjavilo da predstavnici institucija i neromi prisustvuju obilježavanju, dok je 29% ispitanika izjavilo da ne prisustvuju. Ovakvi podaci pokazuju da negativni odgovori u vezi sa prisustvom mogu biti povezani s nedostatkom obilježavanja samih datuma. Drugim rječima, predstavnici institucija i članovi ne romske zajednice ne prisustvuju jer takvi događaji nisu organizovani u pojedinim lokacijama tačnije u Travniku, Modriči i Vukosavlju.

3.5. Ravnopravnost spolova u obilježavanju značajnih datuma za Rome i Romkinje

Jedno od pitanja u istraživanju bilo je: "Da li vam je važno da na događajima budu jednako prisutne i žene i muškarci, i Romkinje i Romi?" Ovo pitanje je postavljeno kako bi se procijenio stav ispitanika prema rodnoj ravnopravnosti na događajima unutar romske zajednice. Razumijevanje važnosti ovakve ravnopravnosti je ključno za promociju inkluzivnih aktivnosti koje osiguravaju da svi članovi zajednice imaju jednaku priliku za učešće.

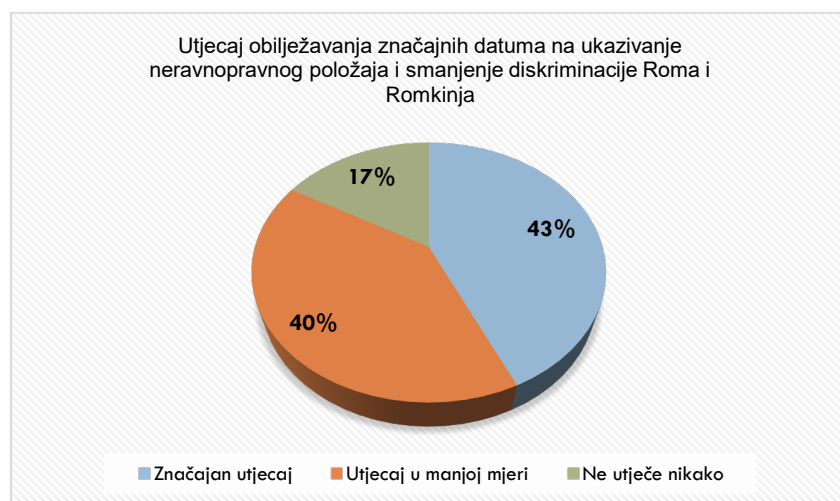

Grafikon broj 8. Stavovi o ravnopravnosti prisustva žena i muškaraca, Romkinja i Roma na događajima

U grafikonu broj 8. prikazani su odgovori ispitanika na pitanje o važnosti ravnopravnog prisustva žena i muškaraca na događajima. Rezultati pokazuju da 84% ispitanika smatra da je važno učešće oba spola, dok 16% smatra da nije. Ovi podaci ukazuju na većinom pozitivan stav prema rodnoj ravnopravnosti unutar zajednice.

3.6. Obilježavanje bitnih datuma kao sredstvo za skretanje pažnje na neravnopravan položaj Roma i Romkinja

Obilježavanje značajnih datuma unutar romske zajednice nije samo pitanje kulture i tradicije, već i važan alat za podizanje svijesti o neravnopravnom položaju Roma i Romkinja u društvu. Kroz obilježavanja i komemoracije, ove aktivnosti skreću pažnju na probleme s kojima se suočava romska zajednica, te pomažu u jačanju vidljivosti i glasova Roma i Romkinja u javnom diskursu. Ovim pristupom, doprinosi se borbi protiv diskriminacije i promoviraju se ravnopravnost i inkluzija. Kroz ovo istraživanje htjeli smo saznati stavove članova romske zajednice o tome da li i u kojoj mjeri obilježavanje ovih datuma utiče na ukazivanje na neravnopravan položaj i smanjenje diskriminacije.

Grafikon broj 9. Utjecaj obilježavanja značajnih datuma na ukazivanje neravnopravnog položaja i smanjenje diskriminacije Roma i Romkinja

U grafikonu broj 9 prikazani su stavovi članova romske zajednice o utjecaju obilježavanja značajnih datuma na ukazivanje neravnopravnog položaja i smanjenje diskriminacije. Rezultati pokazuju da 43% ispitanika smatra da obilježavanje ovih datuma ima značajan uticaj, 40% smatra da ima uticaj u manjoj mjeri, dok 17% smatra da to nema nikakav uticaj. Ovi podaci ukazuju na to da većina članova romske zajednice vidi vrijednost u ovim aktivnostima kao sredstva za podizanje svijesti i postizanje ravnopravnog položaja u bosanskohercegovačkom društvu.

3.7. Poznavanje i proslava praznika unutar romske zajednice

U kontekstu ovog istraživanja o romskoj svijesti, istraživali smo ne samo stavove i percepcije, već i običaje koje oblikuju identitet Roma i Romkinja tokom praznika. Praznici poput Đurđevdana, Aliđuna i Vasilice ne samo da obogaćuju kalendar obilježavanja, već su i ključni elementi romske kulture koji oslikavaju njihovu povezanost s prirodom, vjerovanjem i zajedništvom.

Romki praznici su:

- *Vasilica* koja se slavi 14. januara, u čast Svetog Vasilija velikog. Na taj dan, ujutro, polaženik ulazi u kuću domaćina. Domaćin posipa novac, razne žitarice, grah, rižu i drugo sjeme sa željom da im sve to donese obilje i plodnost. Nakon toga, polaženik nježno lupka ukućane po glavi vrećom u kojoj se nalaze pokloni, izgovarajući čestitku „Bahtali Vasilica“ što znači „Sretna Vasilica“ i uz pozdrav „Ov sasto“ (Da si živ i zdrav). Obično je polaženik neko djetе iz komšiluka ili porodice koje se daruje novcem ili slatkišima. Uzimajući u obzir uspješnost prethodno godine, nastoji se odabrati istog polaženika kao i prošle godine kako bi i nova godina bila sretna i obilna, baš kao što je bila prethodna. Ovaj običaj donosi radost i osjećaj zajedništva u domove.
- *Đurđevdan* se obilježava 6 maja. Na taj dan Romi se posebno svečano oblače, stavlja se nakit, odjekuje romska muzika i pleše se romsko kolo. Domovi se ukrašavaju cvijećem i raspupanim grančicama u znak dobrodošlice proljeću. Obredi ovog praznika uključuju kupanje u vodi sa cvjetovima, a ponegdje se i zidovi kuća peru vodom. Obično se na ovaj dan jede jagnjetina. Kao nomadski narod Romi su ovim praznikom obilježavali završetak zime i početak proljeća i toplijeg vremena, vrijeme bujanja prirode, pa su pokrećući svoje čerge, ponovo polazili na put. Romi ovaj praznik slave bez obzira na vjeru. Za Đurđevdan Romi započinju pripreme dan ranije spremanjem hrane i kolača. Za neke Rome veoma je važno i kupanje u rijeci, prije izlaska sunca. Ponekad se u rijeku bacaju vijenci od raznog cvijeća. Nakon toga počinje slavlje uz muziku, ples, pjevanje i razne igre.
- *Aliđun* je romski praznik koji se slavi od 2. do 5. augusta i predstavlja prekretnicu ljetnjeg perioda. Za Rome je značajan jer sumiraju svoje uspjehe i neuspjehe, zaradu i gubitke koje su ostvarili tokom ljeta i počinju pripreme za zimu. Aliđun se obilježava okupljanjem rodbine uz gozbu, jelo i piće, što veselije to bogatije. Uz veselje, igru i pjesmu okuplja se rodbina, prijatelji i komšije zajedno slaveći ljeto koje je prošlo. Na sve strane se lože vatre, peku jagnjad, igra se , pjeva i veseli.

Jedno od pitanja u istraživanju je bilo usmjereno na romsku svijest o njihovim tradicionalnim praznicima. Konkretno, postavljeno je pitanje da li znaju koji su zapravo romski praznici. Ovo pitanje je imalo za cilj prikupljanje informacija o tome koliko su Romi svjesni svojih vlastitih praznika i koliko su ti praznici važni za njihovu kulturu i identitet.

Grafikon broj 10. Da li znate koji su romski praznici?

Grafikon broj 10 prikazuje rezultate u kojem je 83% ispitanika izjavilo da poznaje koji su romski praznici. Nasuprot tome, 17% ispitanika izjavilo je da ne znaju. To ukazuje na visok nivo poznavanja praznika unutar romske zajednice. Međutim, dodatno pitanje je tražilo da oni koji odgovore pozitivno navedu o kojim se praznicima radi te je uočeno da i ovdje ne postoji jasna razlika između obilježavanja značajnih datuma i proslave praznika unutar romske zajednice. Pored tradicionalnih praznika poput Đurđevdana i Aliđuna, ispitanici su također istaknuli značajne datume kao što su Svjetski dan Roma i Romkinja, te Svjetski dan romskog jezika kao praznike. Važno je napomenuti da, kad je riječ o lokalitetu Travnik, više od 80% ispitanika je istaknulo Bajram kao romski praznik.

Jedno od pitanja ovog istraživanja odnosilo se na praksu proslave romskih praznika među ispitanicima. Rezultati prikupljeni kroz odgovore na ovo pitanje prikazani su u grafikonu broj 11. Rezultati pokazuju da 66% ispitanika proslavlja romske praznike, dok 34% ispitanika ne proslavlja ove praznike. Ovi podaci ukazuju na to da većina romske zajednice aktivno slavi svoje tradicionalne praznike, dok značajan dio zajednice ne učestvuje u tim običajima. Razlozi za neproslavljanje mogu biti različiti, uključujući asimilaciju, ekonomske prilike, gubitak tradicijskih vrijednosti, ili jednostavno individualne razlike u praksi i vjerovanjima o čemu ćemo detaljnije u nastavku ovog dokumenta.

Grafikon broj 11. Da li slavite romske praznike?

Važno je napomenuti da se postotak od 34% ispitanika koji ne proslavljaju romske praznike odnosi na specifične lokalitete. Svi ispitanici iz Doboja (uzorak od 50) odgovorili su da ne slave romske praznike, a dio ispitanika iz Travnika također je naveo da ne proslavlja ove praznike izuzimajući Bajram za koji su navodili kao romski praznik.

Kako je navedeno u gornjem djelu ovog dokumenta, članice ženske romske mreže u BiH kontinuirano rade na očuvanju romske tradicije i kulture, organizirajući događaje i komemoracije povodom značajnih datuma za Rome i Romkinje. Ove aktivnosti imaju za cilj smanjenje diskriminacije prema Romima i promociju romske kulture i historije. Ovim istraživanjem nastojale su se prikupiti informacije o mišljenjima romske zajednice o tome zašto se ovi datumi obilježavaju. Njihovi odgovori su prikazani u grafikonu broj 12.

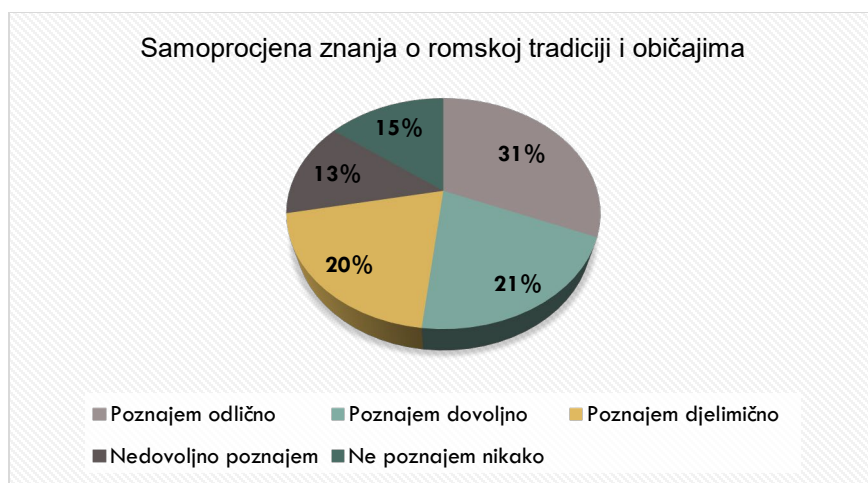

Grafikon broj 12. Razlozi obilježavanja značajnih datuma i praznika prema mišljenju romske zajednice

Kao razloge za obilježavanje značajnih romskih datuma i praznika, ispitanici su naveli sljedeće: 43% to radi kako bi očuvali tradiciju, kulturu i običaje, 35% kako bi sačuvali svoj identitet, 15% kako bi proveli vrijeme sa porodicom i prijateljima, a 7% kako bi uticali na smanjenje predrasuda prema romskoj zajednici.

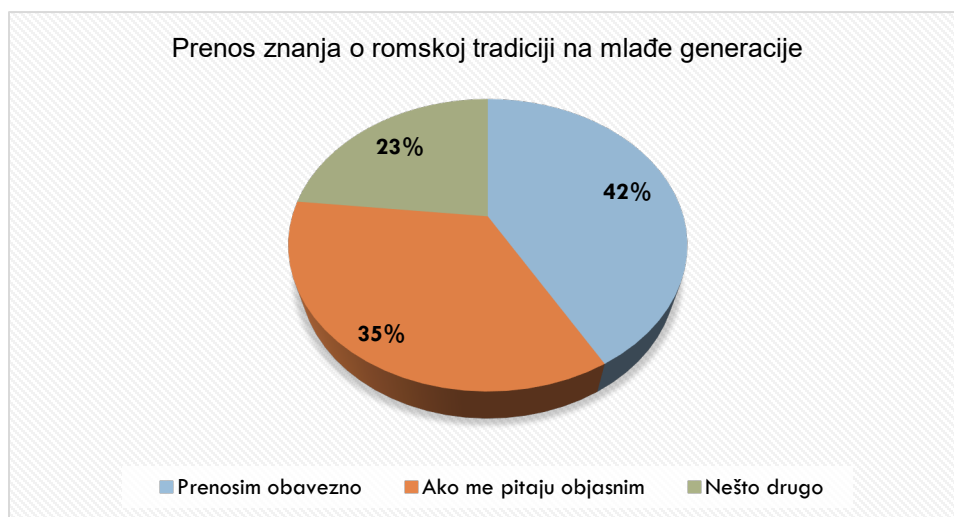
3.8. Poznavanje, prenošenje i institucionalna podrška romskim običajima i tradiciji

U ovom poglavlju analiziraćemo koliko Romi i Romkinje poznaju svoje običaje i tradiciju te u kojoj mjeri ih prenose na mlađe generacije. Takođe, predstaviti ćemo koliko su institucije zainteresovane za podršku i obilježavanje romskih običaja i tradicija. Jedno od pitanja koje smo obuhvatili jeste da ispitanici procijene svoje znanje o romskoj tradiciji i običajima. Njihovi odgovori prikazani su u grafikonu broj 13.

Grafikon broj 13. Samoprocjena znanja o romskoj tradiciji i običajima

Na pitanje o poznavanju romskih običaja i tradicije, 31% ispitanika odgovorilo je da ih odlično poznaje, 21% da poznaje dovoljno, 20% da ih poznaje djelimično, 13% da je to znanje nedovoljno, dok je 15% reklo da ih ne poznaje nikako.

Grafikon broj 14. Prenos znanja o romskoj tradiciji na mlađe generacije

Rezultati istraživanja pokazuju različite pristupe u prenošenju znanja o romskim običajima i tradiciji među ispitanicima kao što je prikazano u grafikonu broj 14. Većina ispitanika (42%) istakla je da obavezno prenose znanje o običajima i tradiciji na mlađe generacije. Drugi pristup, koji je istaklo 35% ispitanika, je da će objasniti i ispričati o tradiciji i običajima samo ako ih pitaju za njih. Zanimljivo je da je 23% ispitanika istaklo neki drugi razlog zašto ne prenose znanje. To uključuje nedostatak vlastitog znanja o romskim običajima i tradiciji, kao i nedostatak djece kao ciljne publike za prenošenje znanja. Rezultati istraživanja o institucionalnoj podršci ili interesu institucija za obilježavanje romskih datuma i praznika među ispitanicima prikazani su u grafikonu broj 15. Ovaj grafikon pruža uvid u stavove ispitanika o tome koliko su institucije zainteresovane za obilježavanje romskih datuma i praznika, kao i kakav utjecaj to ima na percepciju i osjećaj važnosti romskih običaja unutar zajednice.

Grafikon broj 15. Institucionalna podrška/zainteresovanost za obilježavanje romske praznika i značajnih datuma

Pregled rezultata koji su predstavljeni u grafikonu broj 15.:

- 27% ispitanika smatra da su institucije zainteresovane za obilježavanje romskih praznika. To ukazuje na optimizam u pogledu podrške koju institucije pružaju romskoj kulturi.
- Isti postotak (27%) ispitanika smatra da iako su institucije zainteresovane svake godine ih treba podsjećati na važnost obilježavanja praznika i datuma. Ovo može ukazivati na nedostatak dosljednosti u podršci institucija ili na potrebu za jačim naglašavanjem značaja romskih značajnih datuma i praznika.
- 19% ispitanika smatra da su institucije zainteresovane, ali da ne sudjeluju aktivno u organizaciji obilježavanja. Ovaj stav sugerira mogućnost da postoji nedostatak angažmana institucija i pored njihovog interesa za romske praznike i značajne datume.
- 3% ispitanika navodi da institucije nisu zainteresovane jer nemaju sredstava za obilježavanje što ukazuje da nedostatak finansijskih resursa može predstavljati prepreku za institucionalnu podršku obilježavanja romskih praznika i značajnih datuma.
- 24% ispitanika smatra da institucije uopće nisu zainteresovane za obilježavanje romskih praznika i datuma. Ovakav stav ispitanika odražava nedostatak povjerenja u institucije da pruže podršku romskoj kulturi.

3.9. Poznavanje romske tradicije među mladima: Mišljenja i razlozi

U današnjem svijetu koji se brzo mijenja, očuvanje i prenošenje tradicije i običaja postaje sve izazovnije, posebno među mladim generacijama. U kontekstu romske zajednice, očuvanje vlastite tradicije i običaja predstavlja važan aspekt identiteta i kulturnog nasljeđa. Međutim, postavlja se pitanje koliko mladih Roma i Romkinja zaista poznaju svoju tradiciju i običaje, te koji su razlozi za eventualno nepoznavanje ili gubitak interesa za njih. Kroz analizu komentara i odgovora ispitanika i razmatranje njihovih perspektiva, nastojat ćemo napraviti dublji uvid u to kako mladi doživljavaju svoju kulturnu baštinu. Također, istražiti ćemo moguće razloge koji stoje iza nedostatka poznavanja ili interesa za romsku tradiciju među mladima.

Ovo poglavlje predstavlja važan korak ka razumijevanju dinamike očuvanja i prenošenja romske kulture u modernom društvu. Ispitanici su izrazili stav da u više od 80% slučajeva mladi Romi i Romkinje ne poznaju svoju tradiciju i običaje. Izuzetak su romska naselja u Kaknju i Visokom, gdje se posebno njeguje i obilježava romski praznik Đurđevdan. Razlozi za nepoznavanje i neobilježavanje romskih praznika među mladima su višestruki.

Jedan od navođenih razloga je nedostatak obrazovanja o tradiciji i običajima od strane roditelja. Ispitanici su izjavili da mladi nisu bili poučeni o svojim praznicima i običajima od strane svojih roditelja, što je doprinijelo nedostatku znanja i interesa za njihovo obilježavanje. Također, mlade osobe koje su učestvovala u istraživanju su istakle i osjećaj stida vezan za svoje praznike, strahujući od moguće diskriminacije ako ih otvoreno obilježe.

Drugi značajan razlog je ekonomska marginalizacija romskih porodica, zbog čega mnoge nemaju sredstava za proslavu praznika. Ova ekonomska ograničenja dodatno otežavaju očuvanje tradicije i običaja unutar romske zajednice. Osim toga, migracija mladih Romkinja i Roma u potrazi za boljim životom također je navela na razdvajanje od svoje kulture i tradicije.

Ovi stavovi ukazuju na zabrinutost zbog nedostatka poznavanja tradicije među mladim Romima i Romkinjama te naglašava važnost očuvanja kulturnog naslijeđa. Također, ističe se važnost lokalnih inicijativa i tradicionalnih običaja poput obilježavanja Đurđevdana u Kaknju i Visokom kao primjera gdje se tradicija aktivno njeguje i prenosi na mlade generacije. Navedeni rezultati sugeriraju na postojanje potrebe za edukacijom i promocijom romske kulture među mladima, kako bi se osiguralo da se bogato romsko kulturno naslijeđe očuva i prenese na buduće generacije.

3.10. Lična iskustva i običaji tokom romskih praznika

U nastavku predstavljamo niz priča koje smo prikupili, a koje odražavaju lična iskustva i tradicionalne običaje koje ispitanici praktikuju tokom proslave romskih praznika. Svaka priča nudi jedinstvenu perspektivu na proslavu romskih praznika, isprepletenu s ličnim iskustvima, sjećanjima i vrijednostima.

#priča1

Na Đurđevdan baš kada se sunce tek nazire na horizontu spremni smo za početak dana nakon jutarnje kafe. Moj muž odmah kreće prema šumi kako bi donio drva za vatru koja će kasnije poslužiti za pripremu obroka. Dok je muž u šumi ja stavim veliku šerpu na šporet koja je ranije napunjena izvorskom vodom, dodam razne začine i povrće koje stvaraju aromu koja se širi cijelom kućom i dvorištem. Potom dodajem jaja, bojeći ih u crvenu boju. Dok se hrana kuha, muž izlazi van i priprema roštilj za goste. Jagnje je odabrano za ovu posebnu prigodu. Onda počinju dolaziti gosti. Polaznik u tradicionalnoj nošnji prvi stiže, obično je to djete iz komšiluka. Nakon njega, dolaze i komšije, rodbina i prijatelji. Gosti plešu ispod vedrog neba. Sjećam se tih dana, to su bili dani kada smo bili okruženi svojim najbližim i kada smo osjećali veliku zahvalnost što možemo zajedno proslaviti ovaj važan dan u godini. Đurđevdan nije samo običaj, već prilika da se slavi život i zajedništvo.

#priča2

5. maja, zajedno se okupljamo pod starim mlinom u Omahi, gdje se voda vije kroz stoljetne kamene potoke. S osjećajem bliskosti s prirodom, počinjemo dan točenjem vode iz izvora. Palimo vatru i oko nje se skupljamo kako bismo proslavili i otjerali zle duhove, paleći krpe u znak zaštite od guja (zmija) i ostalih nevolja. Rano ujutro, 6. maja na Đurđevdan, koristeći svježu vodu iz izvora umivamo se. Svježa voda s izvora koristi se ne samo za umivanje, već i kao izvor zdravlja i vitalnosti, pružajući nam snagu

i energiju za sve što nam dolazi. Cijeli dan roštiljamo. Tokom proslave dijelimo obojena jaja kao simbol obnove.

#priča3

Kao dijete, jutro 6 maja je za mene bilo magično vrijeme. Ustajala sam ranije s osjećajem uzbuđenja, znajući da nas čeka poseban ritual. Sa svojom porodicom, hodala sam bosa kroz svježu rosu prema obližnjoj rijeci. Noseći grane i cvijeće koje smo skupili s ljubavlju, a koje smo koristili za kupanje u rijeci. Nakon kupanja, vraćali smo se obali s osmijehom na licu, osjećajući se puni energije. Tamo nas je čekala porodica spremna za slavlje. Ta jutra su bila više od obične rutine. Bila su to vremena puna čarolije, koja su me naučila cijeniti ljepotu prirode i važnost porodice. Sada toga nema, nema čak ni čiste rijeke ni volje za ovim jer prioritet je zaraditi za život i da se ima taj dan šta jesti.

#priča4

Kako se sjećam iz svog djetinjstva, kupanje u rijeci bilo je više od samo higijenskog čina - bilo je to iskustvo zajedništva i radosti. Rijeka je bila naša oaza čistoće, mjesto gdje smo se svi skupljali na praznik. Sjećam se kako smo zajedno s Romima i neromima, bez obzira na našu etničku pripadnost, dijelili istu radost i slavlje uz rijeku. Svako jutro, skupljali smo se na obali, pripremajući se za ritual kupanja. Farbali smo i jaja, najviše u crvenu boju. Nakon kupanja, sjedili smo vani, okupljeni oko vatre. Pilo se, jelo i dijelili smo trenutke sreće. Vjenci od cvijeća i granja krasili su naše glave. Svaki trenutak proveden uz rijeku tada i sjećanje koje imam danas rado djelim sa drugima.

#priča5

Vasilica je uvijek bila poseban dan u mom djetinjstvu, vrijeme kada smo se okupljali u krugu porodice kako bismo zajedno obilježili romsku novu godinu. Mi smo je obilježavali svake godine, 14. januara. Prvo, čekali smo s nestrpljenjem dolazak polaznika, osobu koja bi simbolizirala sreću i blagostanje u nadolazećoj godini. Kada bi polaznik ušao u našu kuću, dočekivali bismo ga s maslenicom u kojoj je bio novčić, simbol blagostanja i sreće. Napetost u zraku bila je opipljiva dok bi polaznik ali i svi mi pažljivo otvarali maslenicu, nadajući se da ćemo biti mi baš ti koji će pronaći novčić. Osoba koja bi pronašla novčić bila bi obasuta srećom i smijehom, dok bi mi svi zajedno proslavljali njen uspjeh. Kao gest zahvalnosti i podrške, nagrađivali bismo polaznika novcem, simbolizirajući našu želju da im godina bude ispunjena blagostanjem.

#priča6

Aliđun je oduvijek bio vrijeme velikog zajedništva i solidarnosti u mom selu. Kao priprema za ovaj poseban dan, obavještavali bismo sve stanovnike da se pripreme za zajedničko slavlje. Glavni dio obreda bio je klanje ovna. Klanje ovna obavljalo se s poštovanjem i zahvalnošću za darove koje nam je priroda pružila. Nakon klanja, meso ovna bilo bi pažljivo upakovano i podijeljeno po selu. Svaka porodica bi dobila svoj dio, osiguravajući da svi imaju priliku sudjelovati u slavlju. Ovo dijeljenje hrane i slavlje zajednički su stvarali osjećaj povezanosti i zajedništva među svim stanovnicima sela. Bilo je to vrijeme kada bismo se osjećali posebno blagoslovljenima što smo dio tako skladne zajednice, gdje se briga za druge smatrala temeljnom vrijednošću.

#priča7

Ustajali smo rano. Prvo što bismo učinili bilo je umivanje s vodom iz rijeke Bosne. Nakon umivanja i kupanja u rijeci, pripremali bismo se za kititi naše kuće. Sa svježim beharom i mirisnim bagremom u rukama, stvarali bismo šarene aranžmane koje će ukrašavati naše prozore i vrata. Uz prisustvo porodice, okupljali bismo se za zajedničkim stolom. Sjećam se da je hrana koja je bila na stolu bila različita, najviše je bilo kolača, a ja sam najviše voljela da jedem buraniju.

#priča8

Na sam Đurđevdan, s veseljem bismo krenuli prema Dobroj vodi. Noseći cvijeće i crveno jaje, simbole života i ljubavi, uranjali smo se zajedno sa cvijećem u hladnu vodu. Ovaj ritual kupanja bio je više od fizičkog čišćenja - bio je to čin koji je jačao naše tijelo, duh i dušu. Kada bismo se vratili kući, čekalo nas je posebno slavlje. Jagnjeće pečenje bilo je glavno jelo našeg obroka. Uživali smo uz muziku i ples.

#priča9

Obilježavanje Đurđevdana u prošlosti bilo je zaista posebno i masovno okupljanje zajednice. Naš dom bio je otvoren za porodice i prijatelje, koji su se s veseljem pridruživali u našoj proslavi. Prvo bismo pripremali svečani vjenac od vrbe, simbol obnove, koji bi krasio naš dom i označavao početak novog ciklusa. Voda s izvora bila je neizostavan dio naše ceremonije. Nosili bismo je s poštovanjem i zahvalnošću, znajući da nosi snagu čistoće. Uz nju, kuhala su se jaja, koja su simbolizirala novi život i obnovu. Posebno lijepo bilo je gledati malu djecu kako se kupaju s vodom i jajima.

4. Zaključak

Zaključak ovog istraživanja pruža dublji uvid u dinamiku obilježavanja značajnih datuma i praznika unutar romske zajednice, posebno u lokalnim kontekstima. Iako se primjećuje značajan nivo obilježavanja, rezultati sugerišu da postoji nedostatak svijesti među ispitanicima o razlikovanju između datuma koji se obilježavaju i praznika koji se slave.

Ujedno se ukazuje na postojanje potrebe za daljnjim istraživanjem kako bi se bolje razumjeli specifični faktori koji utječu na nedostatak obilježavanja u određenim područjima gdje živi značajan broj pripadnika romske populacije, posebno u gradovima Travnik, Vukosavlje i Modriča.

Jedna od glavnih spoznaja jest da postoji značajan jaz između generacija u poznavanju i obilježavanju romskih praznika. Dok su neka romska naselja zadržala snažnu vezu s tradicijom, druga su suočena s izazovom nedostatka znanja i interesa među mladima. Razlozi za to su različiti, uključujući nedostatak obrazovanja od strane roditelja, ekonomske prepreke te socijalne i kulturne barijere.

Važno je napomenuti da su predstavnici institucija i neromi prisutni na obilježavanjima, međutim, primjećuje se da su oni uglavnom prisutni kao sudionici, dok organizacija događaja i sama odgovornost za obilježavanje često leži na organizacijama civilnog društva, posebno romskim.

Uprkos ovim izazovima, istraživanje je također otkrilo važnost samostalnih lokalnih inicijativa i podrške cjelokupne zajednice u očuvanju romske kulture. Neki primjeri, poput obilježavanja Đurđevdana u romskim zajednicama u Kaknju i Visokom, svjedoče o vitalnosti tradicije kada se aktivno podržava i promovira.

Zabrinutost zbog nedovoljnog poznavanja tradicije među mladima izražava potrebu za dugoročnim strategijama koje bi omogućile bolje prenošenje kulturnog identiteta na buduće generacije. Stoga, osim podrške kroz institucionalne kanale, važno je razvijati i podržavati inicijative unutar same romske zajednice koje će osnažiti svijest i poštovanje prema vlastitoj kulturnoj baštini.

5. Preporuke

Na osnovu rezultata istraživanja, u nastavku donosimo preporuke za unapređenje obilježavanja značajnih datuma i praznika unutar romske zajednice:

- 1) **Jačanje institucionalne podrške:** Institucije trebaju aktivnije učestvovati u organizaciji obilježavanja datuma i praznika značajnih za romsku zajednicu. Kada su u pitanju značajni datumi preuzeti obavezu njihovog obilježavanja.
- 2) **Edukacija o tradicijama i običajima:** Potrebno je provoditi programe edukacije o romskim tradicijama i običajima, posebno među mladima ali i generalno u romskim zajednicama. Škole, kulturne institucije i organizacije civilnog društva mogu saradivati kako bi osigurali da se ova edukacija provodi na sistematski i kontinuiran način.
- 3) **Podrška romskim organizacijama:** Romski aktivisti i organizacije civilnog društva imaju važnu ulogu u očuvanju i promociji romske kulture. Stoga je važno pružiti podršku njihovim naporima kroz finansijska sredstva i promociju.
- 4) **Inkluzivni pristup:** Prilikom planiranja obilježavanja, važno je osigurati da su događaji i aktivnosti prilagođeni različitim generacijama, spolovima i interesima unutar romske zajednice.
- 5) **Dugoročno planiranje:** Očuvanje kulturnog nasljeđa zahtijeva dugoročni angažman i strategiju. Stoga je važno osmisliti planove i programe koji će osigurati kontinuiranu podršku i promociju obilježavanja značajnih datuma i praznika unutar romske zajednice u budućnosti.
- 6) **Uključenje medija:** Mediji imaju važnu ulogu u edukaciji šire javnosti o romskoj kulturi, tradiciji i običajima. Kroz emisije, članke i intervjuje, potrebno je kontinuirano prenositi informacije o kulturnom nasljeđu Roma i Romkinja.

6. Prilog- Upitnik korišten u istraživanju

1. Uvod

U romskim zajednicama u Bosni i Hercegovini i u Federaciji Bosne i Hercegovine i Republici Srpskoj došli smo do saznanja da se ne njeguje romska tradicija i običaji, jer ni sami Romi u nekim zajednicama ne poznaju svoju historiju, kulturu, tradiciju, niti obilježavaju bitne datume za Rome. Iako romska populacija na ovim prostorima živi više od 650 godina a vrlo malo se zna o tako bogatoj kulturi i tradiciji Roma. Romski jezik se govori u samo čisto romskim zajednicama i najčešće među članovima porodice. Zajedno sa članicama Ženske romske mreže „Uspjeh“ Udruženje žena Romkinja “Bolja budućnost” već 13 godina organizuje i pronalazi sredstva za obilježavanje značajnih datuma za Rome/kinje i proslavlja praznike sa stanovnicima zajednice a sve u cilju očuvanja kulture, tradicije i običaja Roma/kinja.

Kroz implementaciju projekta „Promocija i očuvanje kulture, tradicije i običaja Roma/kinja u Bosni i Hercegovini” koji je finansijski podržalo Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH, planirano je anketiranje u sedam (7) gradova u Bosni i Hercegovini kako bi dobili saznanja o tome koliko Romi/kinje u zajednicama znaju o svojoj historiji, kulturi, tradiciji i običajima i da li ih obilježavaju sa svojim porodicama i prijateljima. Na terenu će se izvršiti anketiranje 500 stanovnika/ca zajednica.

Anketiranje će se provoditi tokom mjeseci marta i aprila 2024. godine.

2. Svrha i ciljevi

Glavna svrha projekta je:

očuvanje, njegovanje i medijska promocija romske kulture, tradicije i običaja sa ciljem da se smanje predrasude i diskriminacija kod opće populacije u Bosni i Hercegovini.

3. Metodologija

Intervju licem u lice

Upitnik se sastoji od 13 pitanja. Odgovori će se koristiti i za buduće analize i informativne aktivnosti.

Zabilježiti će se i neformalni odgovori ispitanika (npr. komentari ispitanika pored odgovora na pitanja).

5. Učesnici ankete

Uzorak: 500 romskih žena i muškaraca, starosti od 16 do 70 godina

Datum / mjesto održavanja intervjuja: _____

Intervju vodio: (ime i kontakt anketara/medijatora) _____

Podaci po kojima će se vršiti prikaz rezultata:

1. Entitet: FBiH / RS

2. Općina/grad: (naziv općine/grada) _____

3. Područje: (urbano/ruralno) _____

4. Spol: (M/Ž) _____

5. Dob: (16-70 god.) _____

6. Nivo obrazovanja:

a.) Osnovna škola,

b.) Srednja škola,

c.) Fakultet

d.) Master,

e.) Ph.D.

f.) Bez obrazovanja

7. Bračno stanje

a.) oženjen/udata

b.) neoženjen/neudata

c.) razveden/a

d.) udovac/udovica

8. Radni status:

a.) zaposlen/a – prijavljen/a

b.) zaposlen/a – neprijavljen/a

c.) nezaposlen/a

d.) samozaposlen

e.) penzioner/ka

f.) drugo

9. Da li je sredina u kojoj živite...

a.) romska zajednica udaljena od centra grada

b.) romska zajednice u centru grada

c.) zajednica u kojoj žive romski i neromski stanovnici udaljena od centra grada

d.) zajednica u kojoj žive romski i neromski stanovnici u centru grada

UPITNIK:

1. Da li znate koji su značani datumi za Rome u Bosni I Hercegovini?

- a.) da
- b.) ne

Ako je odgovor da koji su to? _____

2. Da li se znacajni datumi za Rome obilježavaju u vašoj zajednici/gradu?

- a.) da
- b.) ne

Ako je odgovor da ko ih organizuje (institucija ili organizacija)

3. Na obilježavanju značajnih datuma u zajednici/gradu da li prisustvuju i predstavnici institucija i vaše komšije i prijatelji?

- a.) da
- b.) ne

4. Da li Vam je važno da na događajima budu jednako prisutne i žene i muškarci Romkinje i Romi?

- a.) da
- b.) ne

5. Da li mislite da obilježavanjem bitnih datuma skrećemo pažnju na neravnopravan položaj Roma i Romkinja u odnosu na druge građane?

- a) Da, mislim
- b) Mislim da utiče u manjoj mjeri
- c) Mislim da ne utiče nikako

6. Žene i muškarci iz romske zajednice obilježavaju praznike/bitne datume za Rome/kinje

- a) kako bi sačuvali identitet Roma
- b) zbog toga što na taj način održavaju svoju tradiciju i čuvaju kulturu i običaje
- c) zbog toga da bi proveli vrijeme sa porodicom i prijateljima
- d) kako bi se smanjile predrasude prema Romima/kinjama

7. Da li znate koji su romski praznici?

- a.) da
- b.) ne

Ako je odgovor da koji su to? _____

8. Da li slavite romske praznike? (Đurđevdan, Aliđun)

- a.) da
- b.) ne

Ako je odgovor da koji su to? _____

9. Koliko poznajete romske običaje I tradiciju?

- a) poznajem ih odlično
- b) poznajem dovoljno
- c) nešto znam a nešto ne znam

- d) ne poznajem dovoljno
- e) ne znam ništa o njima

10. Da li prenosite znanja o načinu obilježavanja na svoje kćerke/sinove, unuke i druge

- a.) prenosim obavezno
- b.) ako me pitaju objasnim I ispričam
- c.) nešto drugo (navesti) _____

11. Da li su institucije u Vašem gradu opštini zainteresovani da obilježavaju romske praznike?

- a) Da, zainteresovani su
- b) Da, ali ih moramo svake godine podsjećati
- c) Da, ali da ne učestvuju u organizaciji
- d) Ne, jer nemaju sredstava
- e) Ne, nisu zainteresovani

12. Smatrate li da mladi danas ne poznaju običaje I ne obilježavaju praznike I zašto?

13. Možete li ispričati/objasniti kako ste prije a kako sada obilježavate praznike.

Dodatne (važne) napomene:
